

німи видами і обсягами робіт. Продуктивна (повноцінна) зайнятість – зайнятість населення, завдяки якій за допомогою продуктивної праці в безпечних і здорових умовах створюються суспільно корисні ресурси й блага, а сам працівник отримує доходи, що дають йому можливість відтворювати і розвивати необхідні для праці якості та мати життєвий рівень, достатній для себе і своєї сім'ї.

Саме тому активну політику зайнятості ми розглядаємо як один з головних інструментів вирішення економічних і соціальних проблем сучасного українського суспільства і розширення можливостей людського розвитку. Тому активна політика зайнятості має стати пріоритетом як економічної, так і соціальної політики держави. Активна політика зайнятості – це комплекс заходів, спрямованих на розширення попиту на продуктивну працю з безпечними і здоровими умовами та гідною оплатою відповідно до законодавства, на поліпшення якості та конкурентоспроможності національної робочої сили, скорочення безробіття, запобігання довготривалого, застійного, масового безробіття, якнайшвидше добровільне залучення безробітних до активної праці (допомога у працевлаштуванні, сприяння створенню робочих місць, сприяння в перепідготовці, самозайнятості, профконсультування тощо).

Отже, активна політика зайнятості складається із заходів, спрямованих на: збільшення попиту на робочу силу з боку як приватного, так і державного сектору економіки; підвищення конкурентоспроможності робочої сили

та забезпечення якісної відповідності робочої сили і робочих місць (в просторі і в часі); поліпшення процесу працевлаштування.

На подальшу перспективу основною метою політики зайнятості повинно стати досягнення структури зайнятості постіндустріального типу, для якої притаманним є збільшення чисельності та частки осіб, зайнятих у сфері послуг, передусім в науковому та інформаційному секторі економіки. Це дозволить не лише прискорити темпи економічного зростання, але й органічно поєднати результати економічного зростання з розширенням можливостей людського розвитку.

1. Грیشова О.А. Людський розвиток: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006.

2. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці / Женева: Міжнародне бюро праці, 1999. – Т. 1, 2.

3. Закон України «Про сприяння продуктивній зайнятості населення» Проект. <http://alpha.Tada.gov.ua>

4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М.Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003.

5. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса / Учебное пособие под ред. В.П.Колесова и Т.Маккинли. – М.: Права человека, 2000.

Human development is examined as a primary purpose and criterion of public progress, and economic growth – as its potentially very important instrument. It is marked that achievements in the human development make valuable contribution to economic growth. A key significance in this context of the full productive employment policy as a powerful, positive factor both the country economic growth and the extension of the human development possibilities is considered.

Васильченко С.М., Васильченко Г.В., Кім В.Ф.

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

В статті аналізуються можливі економічні наслідки вступу України до СОТ для різних областей країни. Враховуючи різну імпортозалежність та експортний потенціал регіонів України, проводиться ранжування областей за рівнем чутливості до процесів лібералізації зовнішньої торгівлі.

Ключові слова: *світова організація торгівлі, конкурентоспроможність галузі, експортний потенціал регіону, імпортозалежність регіону, економічна чутливість регіону до лібералізації зовнішньої торгівлі.*

І. Вступ. Вступ України до Світової організації торгівлі більшістю учасників ринкових відносин розглядається виключно як завдання уряду та Верховної Ради, які забезпечують переговорний процес та адаптацію національного законодавства до стандартів СОТ. Втім, підготовка України до участі в цій міжнародній організації є більш комплексним процесом, що передбачає також адаптацію суб'єктів підприємництва до роботи в умовах лібералізації зовнішньої торгівлі. При цьому відповідальність за підготовку

економіки до діяльності в умовах відкритих ринків мають поділяти як центральний уряд, так і місцеві органи влади – ті, хто безпосередньо наближений до виробників та споживачів.

II. Постановка завдання. Вступ України до СОТ оцінюється економістами переважно як позитивний фактор, що сприятиме структурним та інституційним реформам, утвердженню стабільної нормативної бази, отже, і зростанню ефективності економіки. Однак територіально процес економічної інтеграції є досить незбалансованим, оскільки регіони відрізняються за своїм економічним розвитком, структурою виробництва, структурою зовнішньої торгівлі, кількістю населення тощо. В деяких областях зосереджені виробництва, орієнтовані на внутрішнього споживача, а в інших переважають експорторієнтовані галузі та підприємства. Загострення конкуренції внаслідок лібералізації торговельного режиму призведе до часткового перерозподілу ресурсів між галузями економіки та між окремими підприємствами. Наслідки вступу України до СОТ для областей будуть різними і залежатимуть від балансу конкурентоспроможних та неконкурентоспроможних виробництв в економіці тієї чи іншої області.

Зміна умов зовнішньоекономічної діяльності внаслідок вступу України в СОТ вплине на економічну ситуацію через ряд механізмів:

по-перше, українські товаровиробники отримають кращі умови доступу на ринки інших країн, оскільки уряди цих країн будуть зобов'язані запровадити режим найбільшого сприяння щодо української продукції. На практиці це означає, що українські товаровиробники зможуть постачати свою продукцію на ринки країн – членів СОТ на умовах, не менш вигідних, ніж інші країни – члени СОТ. Зараз надання таких преференцій для вітчизняних виробників – це переважно політична воля урядів країн, з якими ведеться торгівля. Після набуття Україною членства в СОТ країни – торговельні партнери зобов'язані будуть знизити імпортні тарифи та інші нетарифні торговельні бар'єри щодо української продукції. В результаті конкурентоспроможність продукції українських підприємств на ринках країн СОТ зросте;

по-друге, будуть скасовані всі кількісні обмеження (квоти) на імпорту української продукції до країн — членів СОТ. Будь-які

кількісні обмеження торгівлі заборонені угодами СОТ.

За оцінками Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, очікується, що загальноекономічні ефекти від вступу України до СОТ будуть позитивними. Вступ до СОТ зумовить підвищення добробуту приблизно на 3% та збільшення ВВП на 1,9%. [1] Такий результат, пояснюється, передусім, зростанням заробітної плати як фактора виробництва та зниженням споживчих цін. У той час, як зменшення тарифів та адаптація податкової системи України є основними рушійними силами росту економіки, не очікується суттєвого загальноекономічного впливу внаслідок поліпшення доступу до ринків сталі, сільськогосподарських товарів та хімічної продукції. Що стосується результатів по галузях, то динаміка виробництва за умов повного членства в СОТ великою мірою визначається ефектами, що зумовлюються зниженням тарифів. Лише для металургії та металообробної промисловості, а також виробництва хімічних продуктів, гуми та виробів із пластмаси поліпшений доступ до ринку має суттєвий вплив на рівень випуску за умов повного членства в СОТ. На відміну від цього, сільське господарство та мисливство лише незначною мірою можуть виграти від поліпшення доступу до ринків, оскільки вони набагато більше втрачатимуть від зниження тарифів та адаптації вітчизняної податкової системи. Таким чином, у сільському господарстві спостерігатиметься зменшення обсягів виробництва. І, нарешті, значне зниження обсягів видобутку вугілля та торфу за умов повного членства в СОТ відбувається, в основному, внаслідок скасування субсидій.

Щоб оцінити, які області отримають найбільше переваг від спрощеного доступу українських товарів на ринки країн СОТ, необхідно проаналізувати два параметри:

- частка товарів, що постачаються на експорт, у валовому продукті області;
- частка області в загальних обсягах експорту з України.

III. Результати. Аналіз територіальної структури експорту товарів з України свідчить (*див. табл. 1*), що найбільш потужними експортерами є Донецька область, яка постачає за кордон близько 80% вироблених товарів і послуг та забезпечує понад 20% загального експорту з України, а також Дніп-

**Ранжування регіонів за показником
експорт / додана вартість [2]**

Регіон	Експорт / додана вартість	Частка в експорті України (%)
Луганська	0,98	0,08
Дніпропетровська	0,92	0,16
Запорізька	0,89	0,08
Донецька	0,80	0,20
Одеська	0,79	0,08
Миколаївська	0,71	0,03
Полтавська	0,67	0,05
Івано-Франківська	0,54	0,02
Закарпатська	0,52	0,02
м. Київ	0,46	0,16
м. Севастополь	0,35	0,00
Сумська	0,33	0,02
Львівська	0,33	0,03
Херсонська	0,31	0,01
Автономна Республіка Крим	0,31	0,02
Черкаська	0,29	0,01
Житомирська	0,29	0,01
Волинська	0,27	0,01
Київська	0,26	0,02
Вінницька	0,26	0,01
Чернігівська	0,25	0,01
Харківська	0,21	0,01
Рівненська	0,20	0,00
Чернівецька	0,19	0,00
Хмельницька	0,16	0,01
Тернопільська	0,15	0,00
Кіровоградська	0,13	0,00

ропетровська (92% та 16% відповідно), Запорізька (89% та 8%) та Луганська (98% та 8%) області. Підприємства цих областей мають потужну експортну базу, усталені ринки збуту за кордоном, а тому існують передумови для значного зростання їх експортних показників. Проте є ряд областей, експортний потенціал яких незначний: Чернівецька (близько 19% вироблених товарів і послуг експортується, що забезпечує менше 0,03% загальних обсягів експорту з України), Хмельницька (16% та 0,5%), Тернопільська (15% та 0,2%) та Кіровоградська (13% та 0,6%) області. Тому, навіть за умови відсутності бар'єрів для зовнішньої торгівлі, суттєве та швидке збільшення обсягів їх експорту навряд чи можливе;

по-третє, Україна, вступаючи до СОТ бере на себе зобов'язання зменшити митні тарифи на імпорту продукції, що може призвести до збільшення обсягів імпорту, отже, і до певного перерозподілу ринку між вітчизняними та іноземними виробниками. Імпорт складає певну частину товарів, що реалізуються на регіональних ринках. Чим більшу частку імпорту займає у витратах населення регіону, тим більше регіон залежить від імпортової продукції і відповідно він є більш чутливим до змін торговельної політики. Оскільки вступ України до СОТ означає відкриття споживчих ринків для закордонних виробників, то, ймовірно, витрати населення на імпорту можуть зрости через вищу якість закордонних товарів та/або нижчу ціну (ціна закордонної продукції знижується внаслідок зменшення ставок мита). Деякі місцеві виробники можуть виявитися неконкурентоспроможними в результаті загострення цінової та нецінової конкуренції на внутрішньому ринку.

На регіональному рівні ефект відкриття внутрішніх ринків буде залежати від обсягів зростання імпорту по окремим товарним групам та можливостей місцевої промисловості забезпечити власне виробництво аналогічної конкурентоспроможної продукції. Для оцінки потенційних загроз від зменшення імпорту бар'єрів для іноземної продукції можна скористатися двома критеріями. *Перший критерій* – критерій споживання. Він показує яку частку займає імпортована продукція в загальних обсягах споживання населення області. Чим більше вітчизняний споживач орієнтований на іноземну

продукцію, тим більш вагомим буде зростання обсягів імпорту після того, як український ринок стане більш доступним для іноземних виробників.

Співвідношення імпорту/внутрішнє споживання характеризує роль імпорту на регіональних ринках. Значення 0,1 перевищують всі регіони України (див. табл. 2). Беззаперечним лідером щодо імпорту показників в Україні є м. Київ (0,82). Далі йдуть Закарпатська, Київська, Львівська, Миколаївська області. Незначною є роль імпорту на ринках Кіровоградської, Тернопільської, Чернівецької та Херсонської областей. Оскільки у деяких областях на імпорту припадає чимала частка загальних витрат населення, їх економіка чутлива до лібералізації зовнішньої торгівлі. Іншими словами, ймовірно, що за умови усунення Україною прямих та зменшення непрямих бар'єрів для іноземних товарів та послуг, регіони, які вже споживають значну кількість імпорту, ще збільшать його споживання. Визначальним фактором буде, перш за все, налагодженість шляхів доставки та ринків збуту продукції.

Використовуючи показник співвідношення, ми можемо ранжувати регіони на три групи «вразливості» до зміни зовнішньоторговельної політики держави. До першої групи (відносно «невразливої») відносяться регіони, в яких співвідношення (імпорту/витрати населення) не перевищує 0,3; до другої категорії належать області, для яких цей показник лежить в інтервалі 0,3-0,6; до третьої («вразливої») групи належать області, де співвідношення (імпорту/витрати населення) перевищує 0,6.

Другий критерій – критерій виробництва. Це співвідношення між обсягами імпорту та власного виробництва. Цей критерій показує наскільки інтенсивно вітчизняна продукція конкурує з іноземною. Через відносно низьку конкурентоспроможність вітчизняної продукції, зміна тарифної політики, ймовірно, найбільш відчутно вплине на економіку регіонів у тих секторах, де на внутрішньому ринку існує суттєва конкуренція з боку імпортованої продукції.

Загострення конкуренції слід очікувати, перш за все, в галузях, що спеціалізуються на виробництві товарів народного споживання. В усіх регіонах України співвідношення (імпорту/виробництво) товарів народного споживання становить більше 0,2 (див. табл. 3).

Таблиця 2.

Регіони України за ступенем чутливості до лібералізації зовнішньої торгівлі
(критерій споживання)

Регіон	Витрати на імпорт (%)
Херсонська	0,14
Чернівецька	0,14
Тернопільська	0,15
Кіровоградська	0,15
Автономна Республіка Крим	0,17
Хмельницька	0,19
м. Севастополь	0,28
Черкаська	0,29
Полтавська	0,31
Вінницька	0,34
Луганська	0,35
Сумська	0,35
Житомирська	0,37
Харківська	0,37
Рівненська	0,43
Чернігівська	0,48
Одеська	0,49
Донецька	0,5
Волинська	0,59
Дніпропетровська	0,6
Івано-Франківська	0,61
Запорізька	0,61
Миколаївська	0,62
Львівська	0,63
Київська	0,7
Закарпатська	0,73
м. Київ	0,82

**Регіони України за ступенем чутливості до лібералізації зовнішньої торгівлі
(критерій виробництва)**

Регіон	Імпорт / виробництво товарів народного споживання
Тернопільська	0,23
Херсонська	0,27
Хмельницька	0,28
Кіровоградська	0,3
Чернівецька	0,37
Чернігівська	0,39
Черкаська	0,42
Полтавська	0,43
Вінницька	0,43
Сумська	0,43
Автономна Республіка Крим	0,51
Житомирська	0,55
Харківська	0,55
Київська	0,67
Волинська	0,84
Луганська	0,96
Миколаївська	1,11
Рівненська	1,23
Донецька	1,23
Львівська	1,31
м. Севастополь	1,36
Запорізька	1,37
Дніпропетровська	1,43
Одеська	1,53
Івано-Франківська	1,74
Закарпатська	2,03
м. Київ	3,30

Використовуючи цей критерій, ми також виділяємо три групи областей: перша група відносно «невразливих» до відкриття зовнішніх ринків – області, в яких це співвідношення не перевищує 0,4; друга група – з показником в інтервалі 0,4-1, третя група відносно «вразливих» областей – ті, для яких це співвідношення перевищує 1.

Результати такого аналізу свідчать, що Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Кіровоградська та Чернівецька області за будь-яким із двох критеріїв потрапляють у групу «невразливих» регіонів. Населення цих областей зорієнтовано переважно на споживання вітчизняної продукції, а конкуренція, яку іноземні постачальники створюють для місцевих виробників товарів народного споживання, є незначною. Тому при відкритті зовнішніх ринків місцеві виробники не зазнають значного загострення конкуренції і загроза скорочення внутрішнього виробництва незначна. З іншого боку, Миколаївська, Львівська, Запорізька, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Закарпатська області та м. Київ за двома критеріями потрапляють у групу «вразливих регіонів». Зважаючи на достатню присутність іноземних товарів на внутрішньому ринку, очікується зростання обсягів імпорту в результаті лібералізації сектора зовнішньої торгівлі.

IV. Висновки. Наведені показники є індикаторами потенційних проблем, що можуть постати перед регіональними економіками після приєднання України до СОТ. Низька «чутливість» економіки окремих регіонів не

означає, що регіони можуть не провадити заходів з підготовки до вступу до СОТ, а лише свідчить про існування менш тривалого адаптаційного періоду, протягом якого необхідно здійснити структурні та інституційні зміни. Для «вразливих» регіонів заходи з підготовки до членства України в СОТ необхідно запроваджувати вже негайно, адже ефект відкриття ринків може бути досить несподіваним та мати неприємні наслідки для розвитку економіки регіону, зайнятості та добробуту населення.

Серед заходів, спрямованих на адаптацію економіки областей до діяльності в умовах відкритих ринків можна виділити ряд першочергових:

- проведення інституційних реформ на національному та регіональному рівні;
- створення недискримінаційного конкурентного середовища з метою стимулювання структурної перебудови економіки;
- поліпшення інвестиційного клімату;
- реформування ринків праці для підвищення мобільності трудових ресурсів.

1. www.ier.kiev.ua/Ukraine/WP/2005/wp2005-ukr.cgi

2. Вступ до СОТ: очікування українських регіонів. // Матеріали конференції «Вступ України до СОТ: перспективи та виклики для малого та середнього бізнесу». – Київ, 2006 р.

Article analyses economic consequences for different regions of Ukrainian WTO membership. Take into account different level of regional import independence and export possibility of different Ukrainian regions, determined sensitivity of different regions to liberalization of foreign trade.

Ткач О.В., Михайлів Г.В.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ ДО МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ АМЕРИКАНСЬКИХ КОМПАНІЙ

У статті проаналізовано основні принципи підготовки до міжнародної торговельної діяльності американських компаній в умовах відкритої ринкової економіки. Розкрито зміст та особливості прийняття рішення американськими фірмами про початок міжнародної торговельної діяльності. Представлені особливості інфраструктури, що забезпечує успішну зовнішньоекономічну діяльність на початковій стадії, а також місце державних

установ у загальній системі сприяння розвитку міжнародної торговельної діяльності.

Ключові слова: міжнародна торговельна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, глобальний розвиток світової економіки, транснаціональні компанії, світовий ринок, експортний потенціал, іноземний ринок, прийняття рішення про вихід на іноземний ринок, Департамент Торгівлі США, Міжнародна